

سلیم خان گمی میرے دادا استاد نین اوہناں تے جدوں مقالہ لکھن دا موقع ملیا تے ایہہ میرے لئی ہور وی خوشی والی گل سی۔ اوہناں دے ناولاں تے کہانیاں دا ویروا کردے ہو یاں نا صرف اک خوشی تے سکون ملیا سگوں بڑا کجھ سکھن نوں وی ملیا خاص طور تے سانجھے ماحول دی اوہ جھلک ویکھی جیہڑی ساڈے بزرگ سانوں ستاوندے ہوندے سن۔ ایس موضوع نوں نبھاون لئی بڑیاں اوکڑاں کرونا دی صورت وچ سامنے آئیاں کیوں کہ یونیورسٹیاں تے لائبریریاں بند ہو گئیاں سن تے لکھاری دیاں کتاباں مارکیٹ وچوں ناپید ہو چکیاں سن کجھ کتاباں اوہناں دی بیٹی شگفتہ لودھی ہوراں ہن چھپوایاں نیں۔ پر ہن ساڈا کم مکمل ہو چکیا اے۔ اوہ اک آکھان اے ”عمیدوں بعد تمبا پھوکنا“ کجھ اجہی صورت حال سی۔ کووڈ 19 دی وجہ نال ایچ ای سی نے وی اک سال کورس مزید ودھا دتا سانوں سال دی رعایت مل گئی۔ اللہ ایس کرونا وباء توں ساریاں نوں محفوظ رکھے۔

میں اپنے موضوع نوں پنج باباں وچ ونڈیا اے پہلے باب وچ سلیم خان گمی دی حیاتی دے حالات تے واقعات بیان کیتے نیں۔ لکھاری دا خاندانی پچھوکڑ تے اوہناں دے وڈ وڈیریاں بارے جانکاری دتی اے۔ اوہ کتھوں آئے تے کسراں اپنے خاندان نوں اگے ٹوریا۔ لکھاری نے کبھڑے کبھڑے سکول کالج توں تعلیم حاصل کیتی اوہناں دے استادان بارے جانکاری فراہم کیتی اے۔ گمی ہوراں دی شادی تے اولاد اوہناں دے بال بچے اج کل کبہ کر رہے نیں، کتھے کتھے روزگار دے سلسلے وچ رجھے ہوئے نیں۔ لکھاریاں دیاں سنگتاں تے یارانے کنا لوکاں نال سن تے نوکری کتھے کتھے کیتی۔ ریڈیو پاکستان کبھڑے کبھڑے عہدے تے شہر وچ کتا عرصہ گزریا سب کجھ لکھن دی کوشش کیتی اے۔ اوہناں دے شوق کبہ سن اوہناں دی زندگی دے نا بھلن والے واقعات اوہناں دا اپنے بیوی بچیاں تے کولینگز نال سبھا کیسا سی۔ پنجابی ادب ول کسراں آئے اوہناں دیاں پنجابی لکھتاں دا ویروا کیتا اے نال نال اردو تصنیفاں دی وی جانکاری دتی اے۔ خاص طور تے سلیم خان گمی ہوراں دے ناول تے کہانیاں موضوع دا حصہ نیں۔ جہناں دا ہر پکھوں ویروا کرن دی کوشش کیتی گئی اے۔ جہناں وچ دونویں ناول ”سانجھ“ تے ”رت تے ریتا“ شامل نیں۔ اوہناں دیاں کہانیاں دے دونویں مجموعے ”لہو دی خشبو“ تے ”تردے پیر“ وچ شامل کہانیاں دا وی ویروا کیتا اے کوشش کیتی اے کہ فنی تے فکری ہر پکھوں ایہناں نوں پرکھیا جاوے۔ تنقید تے تحقیق دا کم حرف آخر نہیں ہوندا جتھوں اک نقاد اپنا کم ختم کردا اے او تھوں دوسرا شروع کردا اے ایہہ سلسلہ انج ای چلدا رہنا اے۔

کوئی حد ہی نہیں محبت کے فسانے کی
سناتا جا رہا ہے جس کو جتنا یاد آتا ہے

نقاد داوی کچھ ایسے طرح دا حال اے گی ہوراں دی اک اک لکھت تے کئی کئی ڈگریاں ہو سکدیاں
نیں اپنی وسعت اے اوہناں دے موضوعات تے فن وچ۔

پہلے باب دے ب جز وچ اوہناں دیاں ساریاں لکھتاں دی فہرست تے تھوڑی تھوڑی جانکاری موجود

اے۔

دو بے باب وچ پنجابی ناول دا پچھوکڑ گمی تیکر بیان کیتا اے۔

کسراں مشنریاں نے پنجابی ناول نوں متعارف کرایا تے اوہدی ترقی لئی محنت کیتی جدوں ناول پادریاں
دی گودی وچوں نکل کے عام لوکاں کول آیا تے فیر کیمہڑے کیمہڑے موضوعات نے اپنی تھاں بنائی۔ ناول دا
مقصد ای بدل گیا کیمہڑے کیمہڑے لکھاریاں کولوں ہو کے ناول سلیم خان گمی تیک اپڑیا۔ سب بارے جانکاری
دیون دا آہر کیتا اے۔

تیجے باب وچ سلیم خان گمی ہوراں دے ناول ”سانجھ“ تے ”رت تے ریتا“ دا ویروا کیتا اے۔ الف
جز وچ ”سانجھ“ نوں فنی تے تنقیدی دبستاناں دی کسوٹی تے رکھ کے پرکھیا اے۔ سلیم خان گمی ہوری داخلی تے
خارجی کیڑے کیڑے اثرات توں متاثر سن تے اوہناں دے ایہہ اثرات اوہناں دی لکھت تے کسراں نظر
آوندے نیں۔ اوہناں خاص طور تے پینڈو وسوں نے سانجھے سماج نوں کس نظر نال دیکھیا اے۔ اوہناں دے
مشاہدے، تشبیہاں، استعارے تے سراپے زبان و بیان، اوہناں دا بیانیہ سپاٹ اے یا رنگین ونگیاں راہیں دسیا گیا
اے۔ دونوں ناولاں دا اسلوب کہانی تے کرداراں بارے وی جانکاری موجود اے۔

چوتھے باب وچ پنجابی کہانی دا پچھوکڑ سلیم خان گمی تیک بیان ہویا اے کسراں کہانی وی ناول وانگر
انگریزاں دی آمد دے نال ای ساڈے خطے وچ آئی تے فیر اتھے دی ای ہو کے رہ گئی۔ پہلے ایہہ کہانی اوپری
اوپری سی پر جڈوں ساڈے وسیب دے وچ رچ بس گئی تے فیر ساڈی اپنی اپنی جا پن لگ گئی۔ پاکستان بنن توں
بعد کہانی دے کھیتیر نے بہت ترقی کیتی تے ویلے دے نال نال نویں نویں لکھاریاں اپنا اپنا حصہ پایا پادریاں
توں لے کے گمی ہوراں تیک سارے لکھاریاں نوں سرسری دیکھیا گیا اے تے گمی ہوراں تیک پہنچدے کہانی دا
مڈھ کنا کول بچھ چکیا سی تے اوہدے معیار تے وی گل کیتی گئی اے۔

پنجویں باب وچ سلیم خان گمی ہوراں دی کہانی کاری تے گل کیتی اے اوہناں دیاں دوہاں کتاباں ”لہو دی خشبو“ تے ”رت تے ریتا“ دا ویروا اے کہانیاں دے موضوعات تے کہانی دے اسلوب بارے دن دی کوشش کیتی اے۔ کہانیاں کبھڑے کبھڑے دبستان تے حالات توں متاثر نظر آوندیاں، گمی ہوراں کہانی اندر معاشرے دے جیہڑے جیہڑے کوڑ ول دھیان دوا یا اے اوہناں دی جانکاری دتی گئی اے اوہناں دیاں کہانیاں دا ویروا کر کے لکھاری دے رجحان تے کہانیاں دے اسلوب بارے جانکاری دتی گئی اے۔

ایم فل پنجابی وچ اسیں پہلے سمیسٹر وچ کھوج دے اصول پڑھے تنقیدی دبستان سانوں سعید خاور بھٹا صاحب نے پڑھایا۔ پنجابی وچ ادبی ترجمے وی پہلے سال دے سلیبس دا حصہ سن۔

دو جے سمیسٹر وچ سودھ کاری دے اصول، پنجابی لئی ورتیاں گئیاں لپیاں پڑھیاں۔ ایس توں اڈ پنجابی بیانیہ، پنجابی اُتے کالونیل ازم دے پرچھاویں (اختیاری)۔ پنجابی ادب وچ ناری واد (اختیاری)، سمکالی پنجابی ادب دی مہاڈ (اختیاری) تے پنجابی وچ زبانی ادب دی ریت (اختیاری) ایہہ وی دو جے سمیسٹر وچ پڑھن دا موقع ملیا۔ ایہناں دو سمیسٹراں توں بعد ہن مقالہ لکھن دا ویلا سی تے سعید خاور بھٹا صاحب نوں درخواست کیتی کہ سر اپنی سرپرستی دا شرف بخشو اوہناں مان ودھایا تے اپنی چھتر چھانویں تھیس لکھن دا موقع دتا۔

میں اپنے محترم استاد ڈاکٹر سعید خاور بھٹا صاحب دا بے حد شکر گزار آں جہناں دی راہنمائی نال میں ایہہ مقالہ پیش کرن دے قابل ہو یا۔ یونیورسٹی ٹائم توں علاوہ کئی داری اوہناں اپنے گھر وی شفقت فرمائی۔ پنجابی ڈیپارٹمنٹ دے استاد ڈاکٹر افتخار احمد سلہری صاحب دا مشکور آں اوہناں ہر موقع تے راہنمائی فرمائی۔

استاد محترم ڈاکٹر ناصر رانا صاحب دا خصوصی طور تے شکر گزار آں جہناں گھر تے ذاتی لائبریری دے دروازے ہمیشہ میرے لئی کھلے رکھے تے مینوں موڈا وی لائی رکھیا سگوں عامر عباس جہناں کولوں مقالہ کمپوز کروایا اوہناں کولوں وی پچھدے رہے کہ کم کتھے تک اپڑیا اے۔

یونیورسٹی دے کلیئر یکل سٹاف دا شکریہ جہناں ہر موقع تے تعاون کیتا۔

میں اپنے دوست رانا وقار تے رانا تصور دا وی شکر گزار آں جہناں مینوں کھوج دے کم دوران تنگ

نہیں کیتا۔

لائبریری سٹاف دا وی شکریہ جہناں مینوں کتاباں دی تھوڑ نہیں آون دتی۔

اپنی زوجہ محترمہ دا وی شکر گزار آں جہناں مینوں دو جے کماں توں فری کر کے مطالعہ کرن دا موقع فراہم